

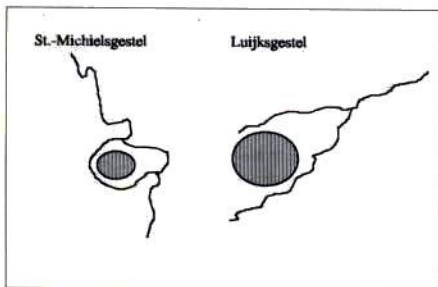
GESTEL (F1 – F763)

Veldnaam : Gestel (1186), Gestele (1186), Ghestele (1340), Ghestel (1342),

Aanduiding veldnaam voor : dorp (1186) , villam (1186), parochie (1359)

Samengestelde veldnaamwoorden met Gestel : Gestelsche Bosch

Naamsverklaringsverklaring :

Afb. 7.

Hoe de interpretatie of de ethymologie van een oude naam kan verschillen toont het volgende voorbeeld. De naam Gestel kent in Midden- en Oost-Brabant een grote verspreiding. Toen de Hertog van Brabant dit deel van Brabant onder zijn invloed bracht, bleek dit in de hertogelijke kanselarij nogal wat verwarring te geven. Met behulp van voorvoegsels werden de verschillende Gestels van elkaar onderscheiden: Moergestel, Luijksgestel, St.-Michielsgestel etc. Gestel is samengesteld uit de germaanse woorden 'gaistu' dat zoiets betekend als hogere gelegen zandtong en 'lauha' dat bosje op een hoger gelegen zandstrook langs polder of moeras betekent;⁴³⁷ een voor de

historisch-geograaf zeer plausible verklaring. Als we enkele gestel-toponiemen projecteren op de historische landschapskaart dan valt de landschappelijke betekenis nog nader te omschrijven. Het lijkt aannemelijk dat in dit deel van Brabant men vroeger met het begrip 'gestel' een droge tong bedoelde waarbij twee beken bij elkaar komen. Toch zijn ook wel andere naamsverklaringen geopperd. Via een tamelijk ingewikkelde ethymologie komt Spierings⁴³⁸ tot een totaal andere verklaring: 'gestel' zou samenhangen met een gasterij, een plaats waar de reiziger kon worden overgezet, etc. Wij houden het op de landschappelijke betekenis.

Bron : Chris de Bont. Al het merkwaardige in bonte afwisseling. 1993

1. Het volgende my door den kundigen W.C. Ackersdijck gunstig toegezonden, bevestigt of het gestelde, of levert iets op, hetgeen ik niet hadt opgetekend omtrent dit Dorp, en beneemt my de moeite van verdere naarsporing. Het verdient dus hier voorzeker ene plaats. Zie hier zijne woorden ! “Michielsgestel was ene Heerlykheid van den Keurvorst van den Paltz, leen toereikende aan den Bisschop van Luik. Toen Paus Urnaus III in 1186 de Collegiale Kerk van St. Jan te Luik onder zyne bescherming nam, noemde hy onder hare bezittingen het Dorp **Gestel** (Michielsgestel) met zyn toebehoren.”
Bron : Geschied- en Aardrykskundige beschryving der stad en Meierey van 's Hertogenbosch door Steph. Hanenwinkel (1802) blz. 471
2. Het middelpunt der heerlijkheid lag niet bij het excentrisch gelegen kasteel (oud)-Herlaer, doch in de latere kom van het dorp op de plaats “**Gestele**”. De naam komt het eerst (23) voor in 1186 en verder (24) in 1306. Op deze plaats werd de dorpskerk gebouwd en verrees het raadhuis. Ook stond er de dorpslinde.
(23) Miraeus Dipl. III no. 353 .....”**villam Gestele**” .....

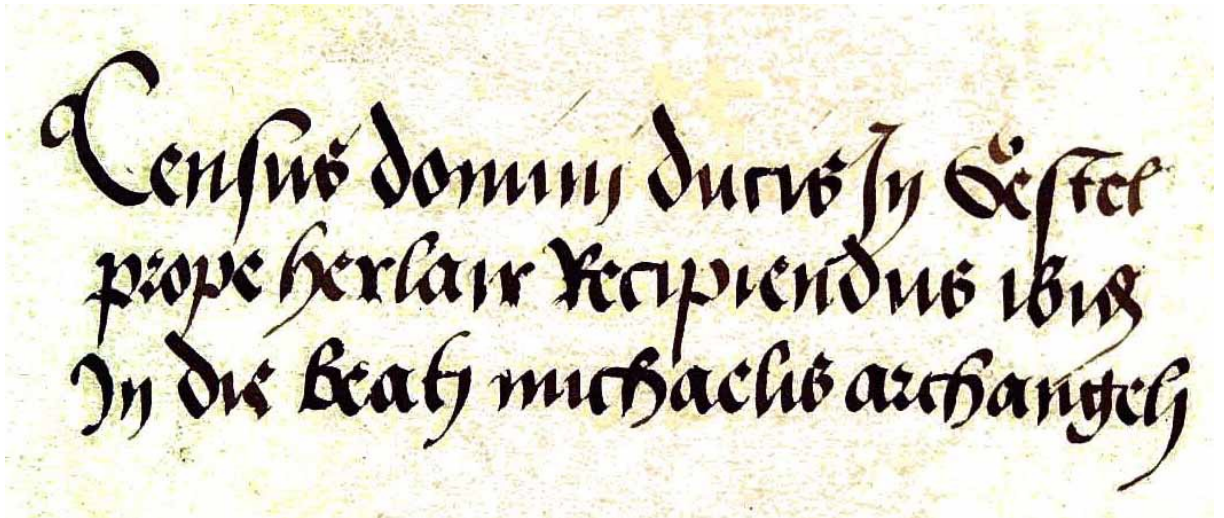
Opmerking : Deze verwijzing moet nagetrokken worden, want in Camps Oorkondenboek nr 49 en 87 staat vermeld, dat hier Moergestel wordt bedoeld.

(24) A.F.O. van Sasse Ysselt, Zegenwerp, Taxandria dl. 29 (1922) p. 81 waar sprake is van het visrecht op de Dommel..... van het Budelbrok aff totten grooten wegh van **gestel** .....

Bron : Drs. C.Th. Kokke Inventaris van het archief der gemeente St. Michiels Gestel 1949 p. 9 en 33

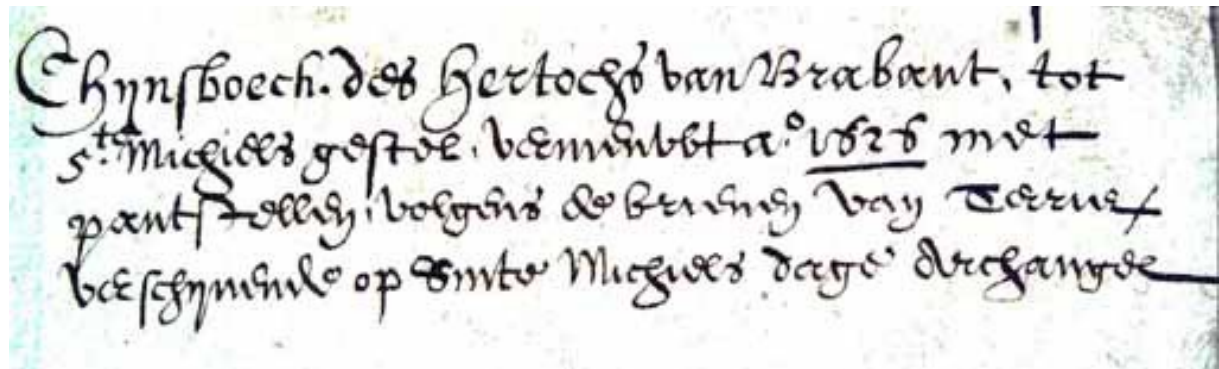
3. fol. 31v **Ghestele**. Cijnzen van de heer hertog in **Ghestel** bij Herlaer Martien van Asseldonk . 's Hertogenbosch tienduizend bunders. Het Cijnsboek van de hertog voor de Meierij van 's Hertogenbosch van 1340.
4. In 1359 wordt een huis vermeld onder het gerecht van Herlaer in de "**parochie Gestel**" (Gedeponeerde Archieven A no. 1445). Dit schijnt erop te wijzen, dat het middelpunt van de heerlijkheid toen al naar Gestel was verplaatst.
Bron : zie 2 p. 36
5. De oudst bekende "scepen in **Ghestel** bi Herlaer" komen voor in een schepenbrief van 1342 in het Armenarchief (= Gedeponeerde Archieven A no. 1443)
bron : zie 2 p.33
6. 1381 November 17. Wij Willem van Huerne, heere van Perweys, van Duffele ende van Herlair, doen condit allen luden, dat wij geloofd hebben ende geloven in goeder trouwen voer ons, onse oer ende nacomelingen onsen luden van Nijeherlair, van Thede ende van **Gestel** tot Maesbrugxken thoe, dat wij onse gemeynthe, geleghen tusschen Maesbrugxken voirs. enden den gerichte van Boxtel ende van de gerechte van Boxtel wederom totten Dommelen toe, gelijk alsoe daerop deze zijde van Thede liggende ende ons toebehoerende zijn, nyet vercopen noch vergeven en sullen in gheenem tijde toecomende, maer dat wij se sullen laten leggen ongehoefslaeght, gelijk sij nu leeght, in manieren ende voerwaerden, gelijk hierna volght;.....enz. enz.
bron : Gemeene gronden in Noord-Brabant in de Middeleeuwen, Dr. D. Th. Enklaar 1941 p.81, naar een negentiende-eeuwsch afschr. (van P. Cuypers van Velthoven). – Rijksarchief in Noord-Brabant, Coll.-Cuypers van Velthoven, no. 1.
- 7
. De heer van Herlaer en **Gestel** geeft den 26 mei 1461 vrijdom van houtschat aan Jan van der Aa van Zegenwerp, die getrouwd was met Maria Pels en in 1481 als schepen van 's Bosch voorkomt.
Bron : L.H.C. Schutjes. Geschiedenis van het Bisdom 's-Hertogenbosch , St.Michielsgestel 1870-1876 dl.V p.73

8

Bron : RANB inv. 9 226Cijnsboek van Vught, Esch, GestelenZon 1521 - 1620

9

In de cijnsboeken van de Hertog van Brabant van 1629 en 1646 (RANB Inv. 9 241 en 9 242) is de naam van "Gestel prope herlair" overgegaan op St. Michiels Gestel.

- 10 In 1832 wordt bij de invoering van het kadastersysteem Sint-Michielsgestel verdeelt in 7 secties, waarbij sectie F de naam **Gestel** krijgt

Sint-Michielsgestel, 21 januari 2005 JvV